

memo

Verslag begeleidingsgroep participatie in
aardgasvrije wijken 8 juli 2021

Inleiding

Om inzichten en signalen uit het participatie-speelveld op te halen, is het Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving (OFL) een begeleidingsgroep gestart. Dit is een groep met een brede diversiteit aan professionals en bewoners met expertise met participatie en het aardgasvrij maken van wijken. In de uitwisseling tussen het OFL en de begeleidingsgroep ontstaat elke keer weer meer duiding van de vraag hoe de overheid de samenleving het beste kan betrekken bij de overgang naar aardgasvrij wonen.

Op 8 juli 2021 kwam de OFL-Begeleidingsgroep Participatie in Aardgasvrije Wijken (verder: begeleidingsgroep) bijeen in een online bijeenkomst. Dit was de tweede bijeenkomst in 2021. 'De rol van intermediairs in het aardgasvrij maken van wijken' stond als thema centraal tijdens de bijeenkomst. Hieronder volgt een samenvatting van deze bijeenkomst.

Intermediair 'in the spotlight'

De rol van intermediairs in het aardgasvrij maken van wijken stond centraal tijdens deze tweede bijeenkomst. [Intermediair Yosser Dekker](#) deelde een aantal ervaringen. Een belangrijke participatiestap is het in kaart brengen wat er speelt in de leefwereld van de mensen met wie je aan de slag gaat. Creëer een beweging door je te interesseren in wat er al is. Ga uit van wat bestaat, bedenk niet iets nieuws. De energietransitie kan voelen als iets dat opgelegd wordt, niet iedereen kan hierin meegaan. Als je weet waarin mensen wel geïnteresseerd zijn, kun je als intermediair daartussen een koppeling maken. Een intermediair helpt om een gemeenschap te versterken, zodat zij zelf beter contact met gemeente hebben. Dit kun je doen door tools beschikbaar te stellen en toegang te verlenen. Een voorbeeldproject kan energie geven om verder zelf aan de slag te gaan.

Plaatsbepaling Intermediairs

Introductie

Het OFL kijkt dit jaar o.a. naar intermediairs. Daarnaast wordt er gekeken naar koplopers en achterblijvers. Het OFL richt zich minder op de middengroep, maar deze groep staat wel op het netvlies van het OFL. Suggesties voor een ander woord voor achterblijvers, zijn: *blijvers*, *laatbloeiers*, *bedachtzamen*. Er zijn wijken waar zowel koplopers als laatbloeiers zijn. Ervaren wordt dat koplopers in een wijk zelf de middengroepen bereiken en mobiliseren, en ook de bedachtzamen ontmoeten.

De kwaliteit van de participatie verbetert door betere diversiteit, representativiteit en inclusiviteit. Om die drie aspecten van participatie te verbeteren kun je bepaalde groepen belanghebbenden, die nu nog onvoldoende deelnemen aan participatieprocessen, [empoweren](#) (hun mogelijkheden om te kunnen en willen deelnemen vergroten). Dan is de kans dat ze ook daadwerkelijk deelnemen aan een participatieproces groter.

Het verhogen van empowerment bij de mensen kan op verschillende manieren:

- Via overheidsbeleid
- Via een persoonlijke aanpak ('Wat zou u zelf kunnen doen?')
- Met groepen mensen samen, co-learning. Dit hoeft niet vanuit een energietransitie zijn, het kan een andere context hebben.
- Professionals inzetten om de empowerment van de bewoners te versterken. Een **intermediair** is zo'n professional.

Als vervolg op de plaatsbepaling zijn een tweetal opmerkingen gemaakt over intermediairs.

De rol van de intermediair

De rol van intermediair maakt sommigen verlegen, want niet iedere intermediair wil een brug zijn tussen de mensen. Sommigen streven ernaar dat de mensen met elkaar praten. Wat dan opvalt is dat de gemeente niet rechtstreeks naar een buurtbewoner luistert als die aanklopt, maar wel als een professional wordt ingehuurd die namens de bewoner een vertaalslag maakt. Je kunt alleen meedoen als je de positie krijgt om mee te doen. In de praktijk blijkt er ruimte tussen de leefwereld en de systeemwereld te zijn. Daar kunnen intermediairs een belangrijke rol spelen.

De intermediair als vormer van het collectief

De overheid heeft de neiging de burger als individu aan te spreken: 'We gaan voor u een aardgasvrij aanbod maken.' Bij de rol van intermediair ontstaat iets van collectiviteit. Het individu heeft een andere rol richting de overheid of de ambtenaar dan wanneer men zich organiseert. Het gesprek verandert en de overheid moet anders reageren. Iedereen die helpt collectiviteit tot stand te brengen is een actor is. De term 'intermediair' geeft niet helemaal erkenning aan de inspanning om collectiviteit te organiseren.

Het *empoweren* geldt voor *iedereen* die betrokken is bij het aardgasvrij maken, ook gemeenteambtenaren. Dit kan misschien door te kijken met een collectieve bril. Dan ziet de beleidsmaker langs welke lijnen de burger in de wijken georganiseerd is, bijvoorbeeld rondom kinderopvang, of voor elkaar koken.

De deelnemers beantwoorden voor zichzelf een aantal vragen die daarna gezamenlijk worden geduid.

1. Wat zie jij intermediairs doen, wat gebeurt er?

- Een intermediair moet niet in de rol van inhoudelijk deskundige of eigenaar van een initiatief gaan staan. Hij faciliteert dat mensen hun stem kunnen laten horen, maar moet niet die stem zijn. Een intermediair helpt de directbetrokkenen om een actieve rol te nemen. Dat kan je ook procesmatig opvatten. Je hebt wel passie voor de inhoud maar je bent niet de inhoudelijke deskundige.
- Een intermediair moet zichzelf niet te veel interveniëren in bestaande netwerken en deze overnemen. Soms kan dat ook juist wel om te laten zien wat er mogelijk zou kunnen zijn, zolang je je bewust bent dat dat niet iets duurzaam is maar om te inspireren wat er gebeurt als je je stem verheft.
- Er zijn verschillende typen intermediairs nodig.

2. Welke manieren, werkwijzen, houding [...] hebben/gebruiken de intermediairs?

- Iedereen kan intermediair zijn. Het is een risico om te veel na te denken over een competentieprofiel. De contextualiteit is de kern. Als er toch competenties komen, dan tientallen.
- Intermediairs komen vanuit verschillende domeinen en kunnen verschillende gedaanten aannemen.
- Intermediairschap is een methodologie. Bij een grote opgave als de energietransitie zijn talrijke technische oplossingen, maar dit is mensenwerk.
- Volgens de Key Enabling Methodologies (KEM) heeft het geen zin om zomaar wat te gaan doen. Het moet preciezer: weet wat voor interventie nodig is. Daarom is het belangrijk te weten wie de mensen zijn. Hou oog voor variatie maar je kan wel iets definiëren over de bandbreedte.

Er zijn meerdere elementen in de methodologie van de intermediair. Het OFL probeert niet tot een eenduidige definitie te komen maar zoekt de elementen die nodig zijn om tot een doorbraak te komen. Het gaat over de verbinding tussen leef- en systeemwereld en hoe de intermediair/methodologie ervoor kan zorgen dat er iets gebeurt.

3. Wat zijn de belangrijkste toegevoegde waarden van intermediairs aan de energietransitie/aardgasvrije wijken?

- Niet elke buurman is geïnteresseerd in de energietransitie. Het is belangrijk dat mensen opstaan: voor hun vve, winkelcentrum of voetbalvereniging is collectivieren een must. Het is ook makkelijker te doen door samen te kijken.
- Collectivisering van maatschappelijke initiatieven is niet een tijdelijk iets in een versnelling, maar een sociaal maatschappelijke beweging. Er is ongeduld in het PAW. Het wordt politiek onder vuur genomen terwijl het een leerprogramma is dat tientallen jaren zou moeten duren. Men wil snel resultaat en praat over achterblijvers. Wellicht moet geadresseerd worden onder welke druk dit vraagstuk staat.

De deelnemers geven antwoord op de vraag: als ik denk aan intermediairs en het aardgasvrij maken van wijken dan vind ik dat we (in Nederland) moeten:

- *Beginnen met*
- *Doorgaan met*
- *Stoppen met*
- *... verbeteren*

- ❖ Als een project begint is de wijk er al. Je moet aanhaken bij wat er al is. Het helpt als begonnen wordt met de buurt zelf opdrachtgever te laten zijn. Dat maakt het speelveld en de potentie van betrokkenheid anders, en de verantwoordelijkheid is meteen zichtbaar. Als je een buurt binnenstapt kan die buurt zelden meteen opdrachtgever zijn. Het begint altijd met een paar mensen. De opgave is om dat netwerk te vergroten en andere sociale structuren te vinden.
- ❖ Gekozen volksvertegenwoordigers kunnen de neiging hebben om te zeggen dat zij alle inwoners vertegenwoordigen. Het gevaar is dat mensen die een stap naar voren zetten gediskwalificeerd worden en toegerekend krijgen dat het hun eigenbelang is. Daarom is het goed om over methodologie te praten: wat zijn goede manieren om inclusief te zijn?

- ❖ Er kan gestart worden met meer gebruik maken van vakgebieden die misschien minder voor de hand liggen, zoals marketing. Een hele buurt wordt bijna nooit bereikt. Marketeers proberen zoveel mogelijk mensen te bereiken.

Update vanuit PAW

De oorspronkelijke vraag aan het OFL *'In welke omstandigheden is welk type participatie het meest effectief in het aardgasvrij maken van wijken?'* is van richting veranderd, op basis van de input van het SCP en het OFL. Binnenkort ontvangt de minister de jaarlijkse brief van het OFL. Er zal deze keer een officiële reactie op de brief komen.

In het stappenplan van het uitvoeringsplan zijn participatieprincipes geformuleerd om de transitie vorm te geven. Het bewonerstevredenheidsonderzoek is afgerond. Het cijfer is niet al te goed, maar tegelijkertijd is de score in wijken waar bewonersinitiatieven actief zijn het beste. Het is goed om nauw met bewoners op te trekken. Het onderzoek wordt uitgebreid en herhaald in de tijd. Het is boeiend dat een deel van de mensen alleen wil horen wat ze moeten doen. Een andere groep wil zelf mee-tekenen en narekenen. Sinds 2 juli 2021 is de derde ronde voor het indienen van nieuwe proeftuinen openbaar. Dit is een wat kleinere ronde, voor 10 tot 12 proeftuinen waarin stapsgewijze aanpakken een rol kunnen krijgen. Leren moet er standaard onderdeel van zijn. Een aantal initiatieven krijgt een staartje, zij worden actief uitgenodigd.

Update vanuit OFL

De adviezen, aanwijzingen en suggesties van de afgelopen tijd zijn in kaart gebracht als opzet van de brief aan de minister. Dat is coherent en consistent door de tijd heen. In deze grote maatschappelijke opgave is het óf de overheid óf het bedrijfsleven, maar er is een derde weg: via het maatschappelijke veld. Modellen voor publiek-civiele samenwerking ontbreken nog deels. Daarover is meer instrumentarium en kennis nodig. De Klimaattafel wordt een uitvoeringsprogramma waar het PAW-onderdeel van is. Het is belangrijk dat de derde weg structureel aan de Klimaattafel komt te zitten.

Na de korte updates vanuit het PAW en OFL, kwam het programmaonderdeel 'Sprockler' aan bod.

Empowerment raamwerk en verhalen via Sprockler

Verhalen hebben zeggingskracht. Vaak echter, blijft het bij losse verhalen. Door die verhalen te verzamelen en te analyseren kunnen patronen in die verhalen worden gevonden. [Sprockler](#) is een tool en methodologie die zowel gedeelde verhalen als de patronen in beeld brengt. Een Sprockler-gesprek begint met het delen van een ervaring. Via een serie betekenis gevende vragen geven mensen zelf betekenis aan hun verhaal. Het verhaal zelf wordt ook behouden. Na het in beeld brengen van de individuele verhalen wordt vervolgens collectief betekenis aan alle verhalen gegeven. De web omgeving van Sprockler moet een publiek platform worden. Tot nu toe zijn er vijf verhalen gedeeld. Deze zijn waardevol maar er zijn meer verhalen nodig om patronen te kunnen zien.

Het OFL en Sprockler: op zoek naar het metaverhaal

Het OFL is dit jaar begonnen met het empowerment framework en de groepen koplopers, intermediairs en de laatbloeiërs. Door van elke groep 50-100 verhalen op te halen kun je kijken welk metaverhaal wordt verteld. Het is altijd belangrijk om samen te duiden. Door eerst grootschalig de verhalen te beluisteren zorg je ervoor dat er ruimte blijft voor patronen die je niet van tevoren bedacht had. Dat doe je het liefst met de verhalenvertellers.

Vooruitblik

In de volgende bijeenkomst wordt verder gepraat over laatbloeiers en moedige praktijken. Het OFL is nog op zoek naar intermediairs om Sprockler te vullen. Er staat een vergoeding tegenover het laten afnemen van een interview en het kan online. Ook komt het OFL graag in contact met moedige praktijken die niet worden gezien. Dit hoeven geen geslaagde moedige praktijken te zijn.

Wil je zelf een verhaal vertellen over een intermediair (of je die nu zelf bent of niet) of heb je een voorbeeld van een moedige praktijk bij een overheid of in de samenleving? Neem even contact met ons op via SecretariaatOFL-PAW@overlegorgaanfysiekeleefomgeving.nl

De volgende bijeenkomst is op dinsdag 5 oktober van 14:00 tot 17:00.

Meer informatie over het OFL en Aardgasvrije wijken

Het [Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving \(OFL\)](#) brengt burgers, maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven en overheid bijeen om mee te denken over en te werken aan oplossingen voor complexe vraagstukken rond de inrichting van de fysieke leefomgeving. Voor deelnemers van het OFL zijn memo's en andere rapporten, verslagen en analyses van het OFL op het gebied van aardgasvrije wijken in te zien/te downloaden via [deze OFL webpagina](#).

